

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії та практики перекладу романських мов імені Миколи Зерова

**ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ МЮРІЕЛЬ БАРБЕРІ
«ЕЛЕГАНТНА ЇЖАЧИХА» ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ
ПЕРЕКЛАДІ**

Кваліфікаційна робота
на здобуття ОС «бакалавр»
здобувачки першого рівня вищої освіти
4 року навчання
Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.055 Романські мови та літератури
(переклад включно), перша – французька
ОП «Переклад із французької та з англійської мов»
Ткаченко Дар'ї Олександрівни

Науковий керівник:
асист. **Світлана ЗУБЦОВА**

Рецензент:
PhD, асистент **Крістіна ГУМЕННА**

«Допущено до захисту»
Протокол засідання кафедри
теорії і практики перекладу
романських мов імені Миколи Зерова
Протокол № 11 від 16.06.2023

Завідувач кафедри проф. Ірина СМУЩИНСЬКА

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИБРАНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕКЛАДУ	5
1.1 Особливості перекладу художньої прози.....	5
1.2 Способи відтворення французької зниженої розмовної лексики в українському перекладі.....	5
1.3 Особливості перекладу фразеологізмів та ідіоматичних виразів.....	8
1.4 Способи відтворення власних назв в українському перекладі.....	10
1.5 Основні прийоми та засоби відтворення реалій у перекладі.....	13
1.6 Способи передачі термінології в українському перекладі	13
Висновки до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ВИБРАНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ РОМАНУ МЮРІЕЛЬ БАРБЕРІ «ЕЛЕГАНТНА ЇЖАЧИХА» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	16
2.1 Загальна характеристика роману М. Барбері «Елегантна їжачиха»	16
2.2 Відтворення французької зниженої розмовної лексики роману в українському перекладі.....	19
2.3 Відтворення фразеологізмів та ідіоматичних виразів	23
2.4 Переклад літературних онімів	28
2.5 Переклад реалій.....	34
2.6 Переклад політичних, біологічних та медичних термінів.....	38
Висновки до розділу 2.....	43
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТОК: КОРОТКИЙ ГЛОСАРІЙ ПРОАНАЛІЗОВАНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ	1

ВСТУП

Французька література завжди була джерелом нових тенденцій, літературних течій і форм, які стали важливими для літератур інших країн. Сучасна французька художня література використовує все більшу кількість яскраво-забарвлених лексичних одиниць, зокрема знижену лексику, неологізми, фразеологізми, діалектизми, архаїзми, латинізми і т.д. Завдяки демократизації суспільних норм та розмиванню соціальних кордонів французька мова все більше модернізується, а тому характеризується свободою вираження думки в літературі.

Актуальність цього дослідження обумовлюється в подальшій потребі досліджень відтворення лексичних особливостей сучасних французьких художніх творів українською мовою.

Метою цієї роботи є аналіз окремих французьких лексичних одиниць у контексті перекладу та дослідження особливостей відтворення цих одиниць в українському перекладі сучасного французького роману «Елегантна їжачиха». Мета дослідження передбачає розв'язання таких завдань:

- дослідити відтворення у перекладі французької зниженої розмовної лексики, зокрема вульгаризмів;
- розглянути фразеологізм як лексично-граматичну єдність, а також описати особливості перекладу фразеологізмів та ідіоматичних виразів в романі;
- визначити труднощі й особливості перекладу власних назв;
- визначити основні прийоми та засоби відтворення реалій у перекладі;
- розглянути способи перекладу термінів (біологічних, політичних та медичних).

Об'єктом дослідження є вибрана французька лексика (знижена лексика, фразеологізми, власні назви, реалії та терміни), а **предмет дослідження** становлять особливості відтворення цих лексичних одиниць у дискурсі художньої літератури.

Теоретичну базу нашого дослідження склали праці таких дослідників, як О. Чередниченко, А. Білас, І. Полюк, К. Подорожна, І. Смушинська, В. Алимов, В. Виноградов та ін.

Матеріалом дослідження слугував твір Мюріель Барбері «Елегантна їжачиха» та його український переклад, здійснений Євгенією Кононенко.

Методи, які використовувались для вирішення поставлених завдань: методи аналізу, синтезу, спостереження, описовий метод, порівняльний метод, метод семантичного аналізу.

Новизна роботи полягає у дослідженні українського перекладу твору Мюріель Барбері «Елегантна їжачиха», що ще не розглядався з погляду особливостей відтворення в цьому романі знижених розмовних одиниць, фразеологізмів, власних назв, реалій та термінів.

Практичне значення роботи полягає в тому, що отримані результати дослідження можуть бути використані на практичних та семінарських заняттях з теорії та практики перекладу, при укладанні словників, навчальних посібників та слугувати допомогою перекладачеві під час перекладу французьких художніх текстів з опрацьованими лексичними одиницями українською мовою.

Структура роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатку.

Загальний обсяг роботи складає 51 сторінку.

Список використаних джерел налічує 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИБРАНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕКЛАДУ

1.1 Особливості перекладу художньої прози

Особливості перекладу художньої прози та поезії полягають у тому, що це найбільш творчий вид перекладів, де дозволяється свобода та вільність викладу. Художній переклад не вимагає буквальної передачі змісту, але важливими є збереження форми, структури та настрою оригінального тексту. Крім передачі інформації, літературний переклад має також виконувати естетичну функцію, оскільки художні образи, створені в тексті, впливають на читача. З цієї причини художній перекладач повинен уважно враховувати всі нюанси вихідного твору, оскільки при читанні перекладеної літератури люди сприймають текст з усіма його значеннями, емоціями і характерами.

Основна мета художнього перекладу полягає у творенні певного образу для читача, що є складним завданням. Часто художні переклади допускають певні відхилення від стандартних правил, щоб передати особливості, які письменник намагався передати читачеві [5, с. 415-422].

Велике значення має сприйняття перекладачем контексту [16, с. 3]. Перекладач переписує текст з самого початку до кінця. Досвідчений перекладач може передати майстерність і гумор, які письменник намагався відобразити, зберігаючи стиль і атмосферу. Перекладачі часто зіштовхуються з фразеологізмами, стійкими виразами та грою слів, які втрачають свій сенс або навіть не перекладаються буквально, тому вони повинні шукати аналогічні вирази в іншій мові, підбирати подібні за змістом вирази, щоб передати емоційне й смислове значення.

1.2 Способи відтворення французької зниженої розмовної лексики в українському перекладі

Останнім часом французька художня література вживає все більше слів та виразів розмовного стилю. Багато науковців та лінгвістів вважають, що тяжіння

до зниженої розмовної лексики лишає свій відбиток навіть на вищих рівнях мови - не лише у буденному спілкуванні, а й у літературних творах [19, с. 94-95].

Відомі вчені та перекладознавці вже тривалий час вивчають особливості перекладу зниженої розмовної лексики в художніх творах, зокрема А. Білас, Н. Судук, Н. Волинець, О.Чередниченко, М. Венгренівська, А. Гнатюк, О. Медвідь, О. Ткаченко та інші. Під час перекладу лексики зниженого реєстру необхідно насамперед враховувати різні чинники, що визначають вибір прийомів перекладу. Перекладаючи лайливі слова та враховуючи реалії, табу та стереотипи однієї мови, потрібно вміти дивитися на розмаїття іншої мови і знаходити відповідник з такою ж емоційною насиченістю, навіть якщо воно походить з іншої галузі. Для цього необхідно визначити першочергову роль використання такої лексики в обраному творі. Часто в художніх творах лайлива лексика виконує стилістичну функцію (характеристика мови героя, мови автора, зображення стосунків соціальної ієрархії, опис культури та звичаїв). Іншими важливими факторами є відмінності між стратифікаційною структурою (у нашому випадку) французької та української мов, часова відстань та стилістична природа вжитої лексики [3, с. 19].

Варто зазначити, що з точки зору культури та семантики поза літературними нормами лексика не може повністю збігатися між мовами. Образи, на основі яких вживається лайлива лексика, зазвичай взяті з рідної мови (невелика кількість таких лексичних одиниць запозичується з інших мов, а якщо так, то часто переосмислюється, або змінює свою фонетичну та орфографічну форму). Так, під час перекладу лексики зниженого реєстру перекладач повинен знайти відповідний зв'язок, який може дуже природно представляти скорочену лексику вихідної мови в приймаючій культурі. Тому при перекладі необхідно враховувати, що мова героїв або автора перекладу не повинна містити ні реалій, ні екзотизмів мови перекладу [6, с. 65–69].

О. Гаврилів у своїй статті «Переклад лайливих слів: місія (не)здійсненна?» [9] стверджує, що чотири критерії пошуку відповідників при перекладі зводяться до таких: 1) узгодженість інтенсивності лайливих слів, 2) врахування семантико-морфологічних особливостей, 3) частота вживання лайливого слова та 4) відповідність стилістичного забарвлення. Дослідниця також додає, що там, де це можливо, метафоричні лайливі слова слід перекладати як метафоричні, метонімічні - як метонімічні, а формальні (утворені за допомогою афіксів) - як формальні.

Існує декілька думок щодо того, що ж саме потрібно обов'язково відтворювати при перекладі зниженої лексики, а що можна винести на другий план. Ми візьмемо за основу думку дослідника В.Нелюбіна. В. Нелюбін виділяє чотири важливі фактори, на які варто звернути увагу: головне значення слова, від якого і утворена лексична одиниця; прагматичні компоненти значення, на основі яких утворена ця одиниця; денотативне значення лексичної одиниці; стиль, ідеологічне забарвлення і природність шуканого еквівалента в цільовій мові [6, с. 67].

Класифікація відповідників за способом і технікою, запропонована В. Виноградовим [6, с. 68], може бути актуальною для дослідження операційних засобів відтворення спрощеної розмовної французької мови. Ця система включає:

1. Прямі відповідники (словникові відповідники, тобто абсолютні міжмовні синоніми).
2. Синонімічні відповідники (відносні синоніми - завжди часткові відповідники, що можуть відрізнятися за значенням, рівнем експресивності та емоційності).
3. Гіпо-гіперонімічні відповідники (заміна назви видового поняття на загальну і навпаки).
4. Дескриптивні (описові) відповідники (вихідне слово відповідає описовій фразі, яка пояснює або уточнює значення лексеми).

5. Функціональні відповідники (відносні лексичні одиниці оригіналу та перекладу, однакові за функціями, але різні за семантичним змістом. Зазвичай вони використовуються в особливо складних випадках перекладу, коли елементи мовної форми оригіналу набувають експресивного відтінку (наприклад, гра слів, значущі прізвища, прислів'я, приказки) [6, с. 68].

6. Престаційні відповідники (запозичення від транскрибованого слова з оригінального тексту).

Крім того, для відтворення знижених розмовних одиниць французької мови можуть використовуватися такі перекладацькі трансформації: антонімічний та комбінований переклад, а також компенсація, пояснення або навіть перекладацькі примітки, наприклад, для перекладу лексем, які можуть бути незрозумілими пересічному читачу. Стилистичні заміни можуть призвести до послаблення, посилення, індивідуалізації та нівелювання зниженого розмовного навантаження одиниці.

1.3 Особливості перекладу фразеологізмів та ідіоматичних виразів

Фразеологічні вирази можуть передавати емоції у різних ситуаціях чи станах, а саме відтворювати негативне, іронічне, а також позитивне ставлення, одночасно відтворюючи дух епохи, характерний для даного періоду історичного розвитку [11, с. 16]. Ці стійкі сполуки слів характеризуються «різноманітністю граматичної структури, ступенем внутрішніх зв'язків між компонентами, цілісністю значення, семантичними змінами, образністю та експресивністю» [21, с. 294-298], однак серед проблем відтворення фразеологізмів в перекладі, до головних відносять: постійний лексичний склад; наявність нового значення цілого виразу, що часто не може бути зрозумілим зі значень його складових; приналежність до різних функціональних стилів; експресивність.

В. Виноградов вважає, що основною вимогою до перекладача при перекладі ідіоматичних та фразеологічних виразів є те, що потрібно намагатися знайти такий відповідник, який би був теж фразеологізмом [13, с. 84]. Тим не

менш, не завжди можливо замінити фразеологізм на фразеологізм. Якщо такої заміни не існує, тоді треба підібрати інший рівноцінний засіб. Для ідіоматичних виразів таким вважається прийом цілісного перетворення.

До основних вимог, які треба відтворювати в перекладі [7, с. 184], належать смисл, емоційно-експресивне забарвлення та приналежність до певного стилю.

Можна визначити 4 основні способи перекладу образних ідіоматичних виразів [4, с. 114]:

- 1) із повним збереженням образності (інтернаціональні вирази, прислів'я, приказки, крилаті вирази).
- 2) з частковою заміною образності (образ зберігається, однак наявні деякі лексико-граматичні зміни).
- 3) з повною заміною образності (новий переклад буде вважатися задовільним, якщо смисл оригіналу точно відтворений).
- 4) із повним зняттям образності (це призводить до втрати виразності оригінального тексту).

Спираючись на роботи багатьох науковців (зокрема О. Чередниченка [18], [22] та ін.), ми визначили основні прийоми перекладу фразеологізмів:

- вживання абсолютного фразеологічного еквівалента (у разі якщо такий існує). Фразеологізми мають однаковий смисл, лексико-граматичний склад, а також стилістичне забарвлення.
- вживання неповного (відносного) еквівалента, коли можна спостерігати часткову заміну образу в межах одного і того самого тематичного поля. Значення та стилістичне забарвлення залишаються незмінними:
- аналогова заміна (наближений переклад) або цілісне переосмислення - це пошук існуючого в українській мові фразеологізму, що повністю передає смисл оригіналу іншими словами.
- однослівний відповідник (переклад одним або декількома словами).

Часто перекладач може сам обирати спосіб перекладу. Так, деякі національні фразеологізми можна перекласти або нейтральними фразеологізмами, у яких відсутнє національне забарвлення (або треба використати описовий переклад), або дослівним перекладом, калькуванням у разі, якщо необхідно зберегти «особливий смисл» оригінального фразеологізму, а також додати вирази типу: *як говорить відоме французьке прислів'я, як часто говорять у Франції*.

1.4 Способи відтворення власних назв в українському перекладі

У наш час, коли світ постійно розвивається, проблема перекладу власних назв постає дуже гостро. Поява нових концепцій, технологій і трендів сприяє поширенню нових назв, що потребують адекватного перекладу, у всьому світі. Зокрема, переклад власних назв у художніх творах є дуже цікавою, але водночас і важкою роботою для перекладача, оскільки необхідно максимально відтворити особливості авторського світогляду. Недостатнє знання історії, культури, суспільного та політичного життя може призвести до неадекватного перекладу, який читач просто не зрозуміє або зрозуміє, але неправильно [12, с. 46-58].

Літературна ономастика займається дослідженням імен літературних героїв. У рамках цього поняття можна говорити про особливе значення і форму імен. Власні назви вживаються не випадково, бо вони посідають особливе місце в системі художньо-образотворчих засобів, виконують роль вираження авторського задуму, а тому повинні адекватно відтворюватися в перекладі. Ономастика в художній літературі недостатньо досліджена, оскільки кожен автор має особистий стиль, а їхні твори мають мовні та культурні особливості, які мають великий вплив на процес перекладу. Відповідно до класифікації власних назв Г. Д. Томахіна [15, с. 272] можна класифікувати такі ономастичні реалії в художніх текстах: антропоніми (справжні або вигадані назви персонажів); топоніми (справжні або вигадані географічні назви); власні назви історичних

постатей та діячів тощо; власні назви літературних чи мистецьких творів, закладів, тощо.

Варто відмітити, що існує велика різноманітність систем передачі особистих імен і назв, і немає жодної універсальної чіткої системи. Це зрозуміло, оскільки на орфографічному рівні майже неможливо знайти повні еквіваленти, а на фонологічному рівні це ще складніше. Навіть в близькоспоріднених мовах звуки одного класу дуже відрізняються один від одного.

Власні назви, як відомо, є «безеквівалентною лексикою», і фахівці пропонують перекладати їх з урахуванням їхньої специфіки. Вважається, що переклад власних назв зазвичай не вимагає особливої уваги. Проте, такий підхід може призводити до помилок і неточностей, у результаті чого номени (власні імена та назви) втрачають своє значення або спотворюються.

Найважливішими способами перекладу власних назв можна вважати транслітерацію, транскрипцію, транспозицію та калькування. Більшість учених фокусується на двох найпоширеніших прийомах: транслітерації і транскрибуванні [17, с. 260–263; 18, с. 215].

Транслітерація — це відтворення вихідної лексичної одиниці з використанням алфавіту цільової мови (наприклад, заміна кирилиці на латиницю). Транслітерація має свої переваги і недоліки. Перевагою даного способу перекладу можна вважати те, що орфографічна форма номена не змінюється, а тому носій взятої власної назви матиме ідентифікацію, що є незалежною від мови. Недоліком даного способу перекладу можна вважати те, що коли відбувається перенесення імені з однієї мови в іншу, носії мови, яка запозичує власну назву, просто накладають на назву вимову, що відповідає правилам читання цільової мови. Наприклад, ім'я *Моцарт* (*Mozart*) французькою мовою вимовлятиметься як [mozar].

Транскрипція – це спосіб перекладу, що передбачає графічний запис звучання слова. Транскрипція вважається одним з найпоширеніших способів при

перекладі власних назв, однак, як і транслітерація, має ряд переваг та недоліків. При використанні транскрипції власні назви не втрачають своєрідність, а навпаки зберігають національний відтінок у результаті перекладу. Одним із недоліків є відсутність в українській мові деяких фонем, що є властивими для французької мови. Наприклад, французька мова має носові голосні, тоді як при перекладі на українську мову їх неможливо відтворити, бо в цільовій мові їх просто не існує.

Транспозиція – це спосіб перекладу, при якому одна мовна форма використовується у функції іншої форми. Іншими словами, онімічні реалії в різних мовах мають спільне лінгвістичне начало, однак відрізняються за формою. Транспозицію використовують досить рідко – зазвичай для перекладу історичних, біблійних імен, а також імен монархів. Наприклад, король *Charles le Grand* матиме в українській мові транспозиційний відповідник *Карл Великий* (а не Шарль).

Калькування – це спосіб перекладу, при якому відбувається відтворення комбінаторного складу лексичної одиниці (морфеми та лексеми передаються відповідними елементами мови). Завдяки цьому перекладацькому прийому з'явилося багато міжкультурних запозичень у випадках, коли з естетичних чи інших міркувань використовувати транслітерацію було недоцільно. При калькуванні не обійтись без певних трансформацій: перекладачеві доводиться змінювати суфікси, префікси, форми відмінків, а також порядок слів. Часто при калькуванні послуговуються розгортанням або згортанням конструкції (додавання або зменшення кількості елементів структури): *Répin le Bref* – *Пірін III Короткий*.

Нині велика кількість дослідників займається питанням про перекладність власних імен (Б. Бендзар, О. Пежинська, Я. Уманець). Лінгвісти, окрім описаних вище способів перекладу, виділяють також напівкалькування, функціональну заміну (уподібнення) та створення неологізму. Складність перекладу власних назв полягає у тому, що перекладачу необхідно за допомогою власного імені

відтворити характер персонажа за допомогою асоціацій, не змінюючи задум автора.

1.5 Основні прийоми та засоби відтворення реалій у перекладі

Тисячоліттями створювалися і передавалися з покоління в покоління традиції та звичаї. Кожна країна має свій неповторний характер та особливості розвитку, тому не дивно, що кожна нація має свої власні слова, дослівний переклад яких не зустрічається в жодній іншій культурі.

Реалії в перекладі - це ті явища, які не передаються звичайними способами передачі інформації з однієї мови на іншу (предмети або явища матеріальної частини культури, етнонаціональні особливості, звичаї, обряди). Історичні факти або процеси, які, як правило, не мають лексичних еквівалентів в інших мовах, також відносяться до реалій [14, с. 97].

Щоб правильно розуміти та інтерпретувати реалії, потрібно мати певні фонові знання. На сьогодні існує багато класифікацій реалій. На нашу думку, найповнішою є класифікація, запропонована С. Влаховим та С. Флорінім, які розглядали реалії з різних точок зору [8, с. 47-78]. Серед предметних ознак можна виділити наступні види реалій: географічні, етнографічні, фольклорні, суспільні та політичні реалії, а також їжа, одяг та грошові одиниці.

З огляду на думки С. Влахова, Т. Левицької, А. Фітерман та ін. можна виділити такі прийоми перекладу реалій: транскодування, калькування, описовий, наближений та трансформаційний переклад [1, с. 7].

1.6 Способи передачі термінології в українському перекладі

Як відомо, термін – це слово або словосполучення, яке відповідає чітко окресленому поняттю в певній галузі. Багато дослідників визнають, що термінологічність – одна з головних стильових рис наукового стилю, це, так би мовити, інформативне ядро науки.

Термін може бути створений на основі однієї мови або запозичений з різних мов. Головними рисами термінів можна визначити наступні: точність,

системність (кожен термін має свою певну терміносистему, де має точне термінологічне значення), наявність чіткої дефініції, нейтральність та стислість.

За будовою терміни можна поділити на дві групи: терміни-слова (часто короткі та однослівні) і терміни-синтагми.

У свою чергу, терміни-слова можуть бути:

1. простими (терміни, структура яких збігається з нероздільною лексемою): *le réflexe* – рефлекс, *l'agent* – агент, *l'opérateur*, *l'avatar* – аватар (світлина користувача на медіа-платформі);
2. суфіксальними, префіксальними або пара синтетичними дериватами (терміни, утворені за допомогою суфіксів *-age*, *-tion*, *-eur/teur/ateur*, *-ité*, *-ance* і т.д., префіксів латинського та грецького походження *hyper*, *multi*, *co-*/*con-*/*com*, *ante-/anti* і т.д., а також за допомогою греко-латинських формантів): *la profanation* – профанація, *la sollicitation* – подразник, *déstruction* – деструкція.
3. складеними або зрощеними композитами (терміни, що складаються з двох основ або двох слів): *la visioconférence* – відеоконференція, *le technoloisir* – домашній кінотеатр, *la vidéographie* – відеографія.
4. скороченнями: *bus* (від *omnibus*) – шина, *моно* (від *mononucléose*) – мононуклеоз, *scope* (від *bronchoscope* або *microscope*) – бронхоскоп або мікроскоп.
5. абрєвіатурами (скорочені багатоконпонентні складні терміни): *HDJ* (*Hôpital du jour*) – ДС: Денний стаціонар, *MAR* (*médecin anesthésiste-réanimateur*) – лікар анестезіолог-реаніматолог, *CPL* (*technique des courants porteurs en ligne courants*) – зв'язок по лініях електрозв'язку.

Складні терміни або терміни - синтагми - терміни, утворені двома або більше компонентами, що є повнозначними словами і мають певний синтаксичний і семантичний зв'язок: *la phénoménologie transcendante* -

трансцендентальна феноменологія, une vision déterministe - детерміністський погляд, la seconde sommation - друга сигнальна система.

Переклад французьких термінів вимагає ґрунтовних знань цільової галузі, розуміння всієї специфіки термінів, а також глибокі знання термінології української мови. Згідно з Н. Абабіловою [2, с. 127-128] , можна окреслити декілька способів перекладу термінів: транскодування, калькування та описовий переклад. Крім того, при перекладі термінологічних одиниць можна використовувати примітки.

Висновки до розділу 1

Переклад художнього роману - це складний та водночас захоплюючий процес, який вимагає від перекладача спеціальних навичок та тонкої майстерності. Так, у першому розділі ми описали особливості та проблематику перекладу художніх творів. Крім того, ми дали визначення вибраних лексичних одиниць, а також у деяких випадках надавали класифікації дослідників, що займались цим питанням. Більш того, ми звернули увагу на проблематику перекладу лексичних одиниць та проаналізували які чинники впливають на переклад. В додаток ми надали інформацію щодо можливих способів перекладу лексичних одиниць на матеріалах дослідників часткової та загальної теорій перекладу.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ВИБРАНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ РОМАНУ МЮРІЕЛЬ БАРБЕРІ «ЕЛЕГАНТНА ЇЖАЧИХА» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1 Загальна характеристика роману М. Барбері «Елегантна їжачиха»

Матеріалом для дослідження ми обрали роман «Елегантна їжачиха» відомої сучасної французької письменниці та професорки філософії Мюріель Барбері, яку журнал «Монд» по праву назвав «королевою бестселеру». Хоча на рахунок авторки лише декілька романів, та всі мали шалений успіх. У 2009 році роман «Елегантна їжачиха» був екранізований талановитою режисеркою Моною Ашаш.

Мюріель Барбері народилася 28 травня 1969 року в місті Касабланка (Марокко). Свою кар'єру Мюріель розпочала у Бургундському університеті, а згодом вона працювала викладачем у Сен-Ло. Мюріель Барбері – справжня мандрівниця, вона встигла пожити і у Кіото, і в Амстердамі, і навіть в Турені. Саме роман «Елегантна їжачиха» приніс авторці справжню славу за межами батьківщини [24].

Перше, що спадає на думку про роман Мюріель Барбері «Елегантна їжачиха» - це справжній роман контрастів. Головні герої на вигляд абсолютні антиподи один одного. За образом заангажованої пристаркуватої консьєржки ховається невпевнена у собі, закрита особистість, яка, між іншим, читає Канта і Маркса, коли ніхто не бачить. Консьєржка Рене має власні погляди на життя, витончений мистецький смак, вишуканий внутрішній світ, а ще – товстого рудого kota Леона [26]. Та варто лише Рене згадати, що вона всього-на-всього нікчемна принеси-подай, вона випускає свої їжачі «голки» і знову повертається до свого захисного образу їжака-дикобраза [23].

Ще одна головна героїня – дванадцятирічна дівчинка Палома Жосс, одна з мешканок будинку, в якому працює Рене. Палома прагне уваги та розуміння від

батьків та сестри, та отримуючи лише постійні докори за свою «дивну» поведінку, вирішує накласти на себе руки, підпаливши свій будинок.

Доповнює цю картину японець Какуро, багатий аристократ, який, втім, засуджує зверхність та дріб'язковість французької аристократії. Головною проблемою цієї трійки є те, що всі намагаються заперти на сім замків свої емоції та почуття – набагато легше вдавати того, ким вважає тебе суспільство. В книзі підіймається низка проблем теперішнього суспільства – майнова нерівність, соціальні «ярлики», внутрішній страх неприйняття суспільством. Все це супроводжується різноплановими образами, багатими метафорами та фразеологізмами, іронічними лайливими репліками та емоційними неологізмами. Це і надає особливого шарму романові, що передає дух середовища паризької аристократії, яке є поверхневим до неможливості.

Роман складається із 67 коротких розділів, завдяки чому твір дуже легко читається. Кожен розділ має свою назву, в залежності від того, хто автор цього розділу, оскільки оповідача два – Рене і Палома. Деякі розділи (з життя Паломи) нагадують щоденник, куди дівчинка записує всі свої думки, а деякі – уривки з філософських трактатів – це роздуми консьєржки про сенс всього, що відбувається навколо неї. Таким чином авторка розповідає як кожен персонаж прожив вказаний короткий період часу.

Щодо жанру, то роман нагадує своєрідний колаж, де можна прослідкувати і уривки з філософських трактатів, і політичні гасла, і звичайну бесіду, і навіть щоденник та медитацію. У романі використані всі філософські маркери – терміни, алюзії, дилеми, опозиції, коментарі т.д [20, с. 302-310]. Стратегія автора головним чином націлена на розуміння філософських дефініцій. Деякі уривки роману нагадують сповідь (Рене та Палома) навколо таких категорій: мистецтво, життя і смерть, буття, культура, освіта, знання. Саме тому текст наповнений філософською термінологією, якою вправно користуються герої.

Зокрема, в цій роботі ми зацентруємо свою увагу на особливостях перекладу деяких лексичних одиниць. Мова головних героїв дуже вирізняється сполучуваністю слів. Так, мова роману представлена такими групами слів: слова високого реєстру (характеризують персонажа, його вміння та здібності і використовуються для контрасту між мовами різних соціальних класів), слова нейтрального реєстру (найбільший пласт у романі) та слова зниженого реєстру (вульгаризми, лайливі слова, аргі і т.д., що все більше проникають до інших реєстрів мови і навіть звучать із вуст високопосадових осіб). У нашому дослідженні ми використаємо переклад з французької української перекладачки Євгенії Кононенко.

Євгенія Кононенко народилася 21 грудня 1966 року в Києві. Закінчила факультет іноземних мов Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Кононенко є однією з найбільш відомих перекладачок з французької та англійської мов на українську. Її переклади охоплюють широкий спектр літературних жанрів, від класики до сучасної прози та дитячої літератури. Вона перекладала твори таких авторів, як Еміль Нелліган, Анна Гавальда, Мюріель Барбері, Анні Ерно, Симона де Бовуар, Клод Руа, Томас Сандоз та ін. У 1995 році Євгенія Кононенко отримала премію «Гранослов» за рукопис збірки віршів «Вальс першого снігу». Крім того, вона лауреат спільної премії імені Миколи Зерова Міністерства культури України й посольства Франції.

Для повного аналізу особливостей перекладу вибраних лексичних одиниць ми використовували українські та французькі лексикографічні джерела. До французьких джерел ми включили Larousse, L'Internaute, Dictionnaire des expressions idiomatiques (DEI), Le Robert, Dictionnaire du français argotique et populaire par François Caradec. Українські відповідники були проаналізовані за допомогою таких словників: Всесвітній словник української мови, Словник української мови в 11 томах та ін.

2.2 Відтворення французької зниженої розмовної лексики роману в українському перекладі

Під час аналізу українського перекладу твору «Елегантна їжачиха», ми помітили, що перекладачка використовувала різні методи для передачі зниженої лексики, яка була присутня в оригіналі. Оскільки при перекладі такої лексики потрібно враховувати контекст (знижена лексика зазвичай використовується в певному контексті, і її переклад може відрізнитися в залежності від контексту), аудиторію (різні аудиторії мають різний рівень сприйнятливості до зниженої лексики), культурні відмінності, стиль та соціальний контекст (знижена лексика може бути пов'язана з певними соціальними групами або підкультурами), найчастіше перекладачка використовувала прямі та синонімічні відповідники. Наведемо кілька прикладів таких відповідників:

1. *une eructation* («une personne désagréable, repoussante») – **відриг** (в прямому значенні - «процес випускання газів з шлунку через ротову порожнину», в переносному – «неприємна особа»): «*Dernière érucation de la grande bourgeoisie...*» [2, с. 5] – «*Останній відриг великої підприємницької буржуазії...*» [1, с. 8];

Переклад французького вульгаризму «*une eructation*» як «**відриг**» є достатньо точним. В українській мові існує слово на позначення процесу випускання газів з шлунку через ротову порожнину – «**відрижка**». Однак, у перекладі для позначення неприємної, відразливої або відштовхуючої особи використовується застаріле слово «**відриг**».

2. *un crétin* («stupide, idiot») – **кретин** («тупа, нікчемна людина»): «*Devriez lire l'Idéologie allemande, je lui dis, à ce crétin en duffle-coat vert sapin.* » [2, с. 5] – «*Ви маєте почитати «Німецьку ідеологію», - сказала я тому кретинові в коротенькому зеленому пальтечку з каптуром.* » [1, с. 8];

У цьому випадку у перекладі ми спостерігаємо використання абсолютного еквівалента.

3. ***une rombière*** («une femme d'âge mûr, ennuyeuse, prétentieuse et un peu drôle») – ***баба*** («жінка похилого віку»): «...*mais au lieu de cela, à vingt ans, je sentais déjà la rombière.*» [2, с. 33] – «...але й у свої 20 я вже була якоюсь «бабою».» [1, с. 41];

Переклад французького слова «*une rombière*» як «*баба*» у значенні «жінка похилого віку», що є синонімічним відповідником, можна вважати адекватним в контексті поданого роману, тобто неофіційної розмовної мови. Тим не менш, варто відзначити, що відповідник не передає всю смислову насиченість та відтінки оригінального слова. У французькій мові «*rombière*» зазвичай має дещо вульгарне забарвлення. Воно використовується для позначення претензійної (а тому комічної) жінки середнього віку. На відміну, українське слово «*баба*» не передає повністю всіх цих відтінків та може мати більш загальне значення, що відноситься до жінки похилого віку.

4. ***une catin*** («une prostituée») – ***хвойда*** («неохайна, нечепурна людина»): «*La vie est une catin, je ne crois plus en rien et j'en jouirai jusqu'à la nausée.*» [2, с. 42] – «Життя - хвойда, я більше ні у що не вірю, і насолоджуватимусь ним до блювоти.» [1, с. 50];

Оригінальний вульгаризм «*une catin*» є розмовним застарілим словом на позначення «жінки легкої поведінки». Відповідник, використаний у перекладі, є синонімічним. Іншими варіантами можуть бути: «*повія*», «*шльондра*», «*проститутка*».

5. ***une homme débile*** («qui manque de vigueur intellectuelle, de puissance, d'efficacité») – ***дебіл*** («людина із розумовою відсталістю»): «*J'eus la brève vision de cet homme mûr et débile qui portait dans ses bras un corps d'enfant massacré...*» [2, с. 73] – «Я мигцем побачила цього зрілого дебіла, який ніс на руках тіло нещасної дитини...» [1, с. 89];

Обидва вирази мають однакове значення і використовуються для позначення людини з низьким інтелектуальним рівнем або розумовими вадами, тому використаний абсолютний відповідник.

6. ***une garce*** («une femme de mauvaise vie») – ***паскуда*** («мерзенна, підступна людина»): «...*Sabine Pallières est en sus la fille d'une garce en manteau de fourrure qui fait partie du comité de lecture d'une très grande maison d'édition...*» [2, с. 91] – «*Сабіна Пальєр, ця паскуда в хутрі, яка є членкинею читацького комітету дуже крутого видавництва...*» [1, с. 113];

Використання синонімічного відповідника «паскуда» є можливим, оскільки обидва вирази мають негативне забарвлення та використовуються для опису жінки, яку вважають безморальною або нечесною. Тим не менш, українське слово «паскуда» може мати більш широке значення, що не обмежується лише описом жінки «de mauvaise vie» (жінки поганої поведінки, жінки легкого поводження). Так, відбулась генералізація значення.

7. ***une feignasse*** («une personne qui ne se motive pas à faire quelque chose») – ***дармоїдка*** («особа жіночого роду, що живе за чужий кошт»): «...*car si Constitution, dont le quotidien de grosse feignasse décorative n'est perturbé que d'expérimentations vétérinaires bienveillantes...*» [2, с. 99] – «...*бо ж Конституція є нічим іншим як великою декоративною дармоїдкою, яку потурбували хіба що під час огляду ветеринаркою-волонтеркою...*» [1, с. 123].

Переклад французького слова «*une feignasse*» як «дармоїдка» у значенні «особа жіночого роду, що живе за чужий кошт» не є точним відтворенням оригінального значення. У французькій мові «*une feignasse*» використовується для позначення людини, яка не має жодної мотивації до виконання чогось, що лінькує або недостатньо працює. Слово не має специфічного значення стосовно того, що ця особа живе за чужий кошт.

Відповідник не передає відтінків оригіналу та використовується для позначення особи, яка живе за чужий кошт, а не особи, яка не має мотивації до виконання роботи. Більш точним перекладом «*une feignasse*» на українську може бути, наприклад, «*ледащиця*» або «*ледарка*». Вибір Є. Кононенко можна аргументувати тим, що перекладачка намагалась перекласти вульгаризм вульгаризмом, тому обрала такий відповідник, що лише частково передає значення.

8. ***un malabar*** («un homme très fort») – ***бевзь*** («йолоп, бовдур»): «*Les publicités se sont enfin terminées et après un générique plein de gros malabars...*» [2, с. 25] – «*Реклама закінчилася, пішли титри, поле заповнилось здоровенними бевзями...*» [1, с. 31].

У наступному прикладі в оригіналі твору використане запозичення із англійської мови «*fuckin*g», що означає «чортовий, сучий, довбаний». В перекладі використаний прямий відповідник.

1. ***Fucking mitre*** («une mitre – une coiffure de cérémonie que portent le pape, les évêques») – ***суча митра*** («митра – головний убір єпископа та ієреїв»: «*Fucking mitre, s'énerve le pape.*» [2, с. 164] – «*Суча митра, нервує Пана.*» [1, с. 203].

Крім того, ми помітили використання функціональних відповідників (деякі французькі слова мають приблизні відповідники, що мають інший семантичний зміст в українській мові, тому переклад дещо відрізняється, оскільки елементи мовної форми оригіналу набувають експресивного відтінку). Так, наведемо приклади:

1. ***les cerveaux de praires*** (дослівно – «мізки молюсків») - «une personne dont les connaissances sont limitées») – ***тупоголові дикуни***: «*Tandis que, garante de ma clandestinité, la télévision de la loge beuglait sans que je l'entende des insanités pour cerveaux de praires, je me pâmais, les larmes aux yeux...*» [2, с.

9] – «*I поки телевізор, гарант моєї конспірації, викрикував передачі для тупоголових дикунів, я витирала долонею сльози...*» [1, с. 13].

Оскільки в цьому випадку перекладачка використала відповідник, що відноситься до зниженої лексики, хоч в оригіналі даний вираз і мав менш експресивне значення, ми можемо зробити висновок, що це функціональний відповідник.

До функціональних відповідників можна віднести і наступні приклади:

1. ***un chien croûtant de pelades*** («une raréfaction du pelage sur une zone délimitée ou de façon diffuse sur le corps») – ***облізлі собаки*** : «...*vulgarité des employeuses dont tout l'argent ne sait masquer la vilénie et qui s'adressent à elle comme à un chien croûtant de pelades.*» [2, с. 18] – «...*наскудство робітниць, яке не зможуть замаскувати всі гроші світу, і які спілкуються між собою як облізлі собаки.*» [1, с. 24];
2. ***Crotte alors!*** («une interjection de dépit») – ***Чорт зна, що воно таке!***: «*Ah ces riches... Crotte alors!*» [2, с. 164] – «*Ох, ці багаті... Чорт зна, що воно таке!*» [1, с. 203].

На відміну від випадку із *cerveaux de praires*, де в оригінальному тексті лексична одиниця вжита у менш негативному значенні, *Чорт зна, що воно таке* – це дескриптивна пом'якшувальна форма у порівнянні із оригіналом, де саме слово «*crotte*» означає «гімно».

Так, з огляду на можливі способи перекладу лайливих слів, перекладачка не використовувала гіпо-гіперонімічні та престаційні відповідники.

2.3 Відтворення фразеологізмів та ідіоматичних виразів

Вживання фразеологізмів у художніх творах залежить від стилю письма автора та жанру твору. Деякі автори використовують багато фразеологізмів, щоб дати своїм творам особливий колорит та мелодичність, а інші використовують їх з обережністю, щоб уникнути надмірного лінгвістичного кольорування. Під час перекладу фразеологізмів перекладач повинен розуміти: 1) смисл фразеологізму

в мові оригіналу (часто-густо фразеологізм неможливо перекласти дослівно, тому доводиться шукати еквіваленти в мові перекладу), 2) контекст, 3) стиль і 4) культурний контекст (дані лексичні одиниці тісно пов'язані з культурою і традиціями і тому вони можуть бути незрозумілими для інших народів).

Ми віднайшли велику кількість фразеологічних та ідіоматичних одиниць у тексті оригіналу. У цьому пункті буде поданий аналіз варіантів перекладу фразеологізмів та ідіом з французької на українську мову *et vice versa*. Як вже було сказано раніше, існує 4 основні способи перекладу образних ідіоматичних виразів: із повним збереженням образності (інтернаціональні вирази, прислів'я, приказки, крилаті вирази), з частковою зміною образності (образ зберігається, але з деякими лексико-граматичними змінами), з повною заміною образності (принцип образної заміни), із зняттям образності, що спричиняє втрату первинної виразності тексту оригіналу.

Під фразеологічним еквівалентом розуміють такі фразеологізми, які мають однаковий денотативний зміст, сигніфікативне значення, однакову стилістичну характеристику, схожі за лексичним наповненням і граматичною побудовою. Проаналізуємо приклади перекладу фразеологізмів, що передбачає повне збереження образності за допомогою фразеологічних еквівалентів:

1. *jouer aux gros durs* («tromper quelqu'un en le surpassant par la ruse») – *граючись в дорослих дурнів* («робити безглуздий вигляд, що нічого не розумієш»): «*La vérité, c'est qu'ils sont comme les autres, des gamins qui ne comprennent pas ce qui leur est arrivé et qui jouent aux gros durs alors qu'ils ont envie de pleurer.*» [2, с. 10] – «*Насправді всі вони наче діти, які не розуміють, що з ними сталося, які грають в дорослих дурнів, хоча їм самим хочеться плакати.*» [1, с. 14];

У цьому випадку можемо прослідкувати збереження лексичного значення та граматичної побудови. Проте в українській мові існує, на нашу думку, більш загальноживаний відповідник – «*клеїти дурня*» та «*корчити дурня*». Вважаємо

запропоновані варіанти кращими, оскільки вони є більш зрозумілими для української аудиторії.

2. *la mémoire de sardines* («une mémoire courte») – *пам'ять сардин* («короткочасна пам'ять»): «*Alors le 16 juin, je compte rafraîchir un peu leur mémoire de sardines...*» [2, с. 15] – «*Отже, 16 червня, я планую трохи освіжити їхню пам'ять сардин ...*» [1, с. 20].

У цьому випадку перекладачка використала дослівний переклад «*пам'ять сардин*». На нашу думку, доречніше було б використати український неповний еквівалент «*пам'ять, як у риби*», оскільки переклад розрахований на українського читача. Можна припустити, що вибір Є. Кононенко пояснюється тим, що перекладачка хотіла передати образність фразеологізму, однак не змогла віднайти адекватного аналога в українській мові.

3. *passer avec son grand nez arrogant* («manifester, à l'égard des autres, un orgueil méprisant») – *йти повз, задираючи свого великого носа* («бути чванливим, гонористим»): «*Peut-on être aussi doué et aussi aveugle à la présence des choses ? me suis-je souvent demandé en le voyant passer devant moi avec son grand nez arrogant.*» [2, с. 20] – «*Чи можна бути водночас таким обдарованим і таким незрячим, щодо очевидних речей, нерідко питала я себе, коли бачила, як він іде повз мене, пихато задираючи свого великого носа.*» [1, с. 26];

У прикладі, проілюстрованому нижче, можемо спостерігати абсолютне перенесення значення фразеологізму.

4. *la fil d'Ariane* («une façon de ne pas se perdre dans la complexité de la situation») – *нитка Аріадни* («дороговказна нитка»): «*Le père, joué par Chishu Ryu, acteur fétiche d'Ozu, fil d'Ariane de son œuvre...*» [2, с. 82] – «*Батько, якого грає Хішу Рю, козирний актор Одзу, нитка Аріадни його твору...*» [1, с. 101].

Другим способом перекладу є часткова зміна образності, коли образ зберігається, але з деякими лексико-граматичними змінами. При цьому зміст обох фразеологічних одиниць є тотожним, але форма частково схожа. Наведемо декілька прикладів:

1. ***manger les mots*** («mal prononcer la totalité des mots, bredouiller») – **ковтати слова** («говорити нерозбірливо»): «*Le prof de japonais n'est pas terrible, il mange les mots en français...*» [2, с. 13] – «*Викладач, японець, зовсім не страшний, він ковтає слова, ніби француз...*» [1, с. 17].

У наведеному прикладі відбувається часткова заміна образності фразеологізму: «*їсти*» замінено на більш звичне для українців «*ковтати*».

2. ***perdre son short*** («se dépêcher») – **зубити штани** («спішити»): «*Rester groupé en soi sans perdre son short.*» [2, с. 23] – «*Лишатися командою й не зубити штанив*» [1, с. 29].

У цьому випадку слово «*шорти*» адаптовано і замінено на «*штани*».

3. ***se courir sur les nerfs*** («être dans un état de forte tension nerveuse, de manière permanente») – **нерви починають здавати** («терпець скоро увірветься»: «*Se fichu insu commence à me courir sur les nerfs*» [2, с. 149] – «*В мене починають здавати нерви.*» [1, с. 183].

У цьому прикладі ми не зовсім згодні з варіантом Є. Кононенко, оскільки її варіант «*нерви починають здавати*» передбачає, що автор має стресову ситуацію через внутрішні переживання, хоча контекст оригіналу наголошує, що зовнішні подразники більшою мірою вплинули на стан героя. На нашу думку, лексико-граматичні зміни призвели до часткової втрати смислу. Кращими варіантами можуть бути наступні еквіваленти: «*я на межі*», «*у мене скоро увірветься терпець*», «*це все мене скоро зведе з розуму*» і т. д.

4. ***la vie est une chienne*** («une vie dure, difficile») – **собаче життя** («терпець скоро увірветься»: «*Ils se sont envolés et la vie est une chienne.*» [2, с. 10] – «*Вони всі відлетіли геть, і наше життя зовсім собаче.*» [1, с. 14].

Даний відповідник ми відносимо до неповних, оскільки спостерігається часткова заміна образності в межах одного і того самого тематичного поля. Тим не менш, при перекладі значення та стилістичне забарвлення залишаються незмінними.

5. *c'est un abysse* («un abysse - une grande profondeur marine») – **це небо і земля** («щось кардинально різне»: «*Déjà, si on regarde les enfants de mon âge, c'est un abysse.*» [2, с. 11] – «*Якщо порівнювати мене з дітьми мого віку, то це небо і земля.*» [1, с. 16].

У цьому випадку відбулася заміна образу морського дна на повітряну прірву. Є. Кононенко знайшла відповідник в мові перекладу із збереженням лексичного змісту.

Часто лише носії мови можуть зрозуміти сенс фразеологічних єдностей, оскільки компоненти виразу за смыслом ніяк не співвідносяться. Це компонент національної картини мови. Ось тоді і використовується аналогова заміна (наближений переклад) або цілісне переосмислення. Розглянемо наступні приклади із твору:

1. *devenir fou* («perdre la tête, perdre la raison, déraisonner») – **прийняти на себе вогонь** («заступитися за когось, захистити когось»): «*Elles ont donc pour ainsi dire jeté leurs chiens l'un sur l'autre et, évidemment, ça n'a pas loupé, Neptune est devenu fou.* » [2, с. 52] – «*Отже вони, так би мовити, спрямували своїх собак одне за одним, і очевидно, вийшло так, що Нептун прийняв на себе вогонь.*» [1, с. 64].

У наведеному прикладі вище з першого погляду можна було б подумати, що фразеологізм перекладено із частковою втратою образності в межах одного тематичного поля. Проте, перекладачка віднайшла відповідник, що передбачає цілісне переосмислення лексичної одиниці в порівнянні з текстом оригіналу. L'Internaute визначає «*devenir fou*» як «perdre la tête», тобто «втратити голову,

зійти з розуму», тоді як в перекладі ця ж лексична одиниця перекладена відповідником, що означає «заступитися за когось, захистити когось».

2. *une poule devant une montagne de grains* (дослівно - «курка перед горою зерна») – *набалакати сім мішків гречаної вовни* («наговорити багато зайвого, безглуздового»): «*On dirait une poule devant une montagne de grains.*» [2, с. 112] – «*Як то кажуть, набалакала сім мішків гречаної вовни.*» [1, с. 138].

У наведеному прикладі ми вважаємо, що неможливо було зберегти образність, тому перекладачка обрала прийом цілісного переосмислення, тобто віднайшла в українській мові такий еквівалент, який би був зрозумілим українському читачеві.

3. *À la bonne heure!* («une bonne chance») – *Хай їм Бог помагає!* («побажання всього найкращого»): «*À la bonne heure!*» [2, с. 146] – «*Хай їм Бог помагає!*» [1, с. 179].

Відбулася заміна французького виразу на традиційний український. Часто ще кажуть «*Ну, з Богом!*», що може теж бути варіантом для перекладу. Загалом, перекладачка влучно переклала цей ідіоматичний вираз.

2.4 Переклад літературних онімів

Використання онімів та власних назв у художній літературі допомагає авторам створювати більш живі, образні та емоційно насичені тексти. Ці засоби роблять текст цікавішим та більш запам'ятовуваним завдяки тому, що автори можуть передати свої ідеї та емоції у більш точний та ефективний спосіб. Під час аналізу перекладу цих лексичних одиниць ми помітили використання транслітерації, наприклад:

1. *Tokyo-Ga – Токіо-Га*: «...*et avez-vous vu Tokyo-Ga?*» [2, с. 82] – «...*a «Tokyo-Ga» у вас є?»* [1, с. 101];

«Токіо-Га» - це документальний фільм німецького кінорежисера Віна Вендерса. При перекладі перекладачці варто було зробити примітку із

розшифруванням цієї власної назви, оскільки не всі читачі можуть бути ознайомлені з фільмом.

2. **Mariko - Маріко:** «*Dis-moi, Mariko, pourquoi les monts de Kyoto sont-ils violets?*» [2, с. 83] – «*Скажи мені, Маріко, чому гори Кіото фіалкові?*» [1, с. 102].

Крім того, використання транскрипції теж прослідковується дуже часто.

Ось декілька прикладів:

1. **Les Broglie, les Arthens, les Josse, les Pallières, les Meurisse, les Rosen, les Saint-Nice, les Badoise - Броглі, Артанси, Жосси, Пальєри, Меріси, Розени, Сен-Ніси, Бадуази:** «*Au premier, il y a les Broglie, au quatrième les Arthens, au cinquième les Josse et au sixième les Pallières. Au deuxième, il y a les Meurisse et les Rosen. Au troisième, il y a les Saint-Nice et les Badoise.*» [2, с. 49] – «*На першому живуть Броглі, на четвертому Артанси, на п'ятому Жосси, на шостому Пальєри. На другому Меріси та Розени. На третьому Сен-Ніси та Бадуази.*» [1, с. 61];

Ми вважаємо, що переклад прізвищ у цьому випадку є дуже достовірним – власні назви повністю зберегли свою структуру та звучання.

2. **Bach, Mauriac, Haendel, Flaubert, John Le Carré, Visconti, Die Hard - Бах, Моріак, Гендель, Флобер, Джон Ле Карре, Вісконті, Ді Хард:** «*...qui eût autrefois écouté du Bach, lu du Mauriac et regardé des films d'art et d'essai, et qui, aujourd'hui, écoute Haendel et MC Solaar, lit Flaubert et John Le Carré, s'en va voir un Visconti et le dernier Die Hard...*» [2, с. 60] – «*...який раніше слухав Баха та читав Моріака, дивився мистецьке або експериментальне кіно, сьогодні слухає як Генделя, так і MC Solaar, читає Флобера, але й Джона Ле Карре, дивиться Вісконті та останнього Ді Хард...*» [1, с. 74];

Вище перелічені власні назви – це, зокрема, імена всесвітньо відомих людей, груп та фільмів. Можна стверджувати, що перекладачка не перекладала власноруч ці власні назви, а просто використала традиційні загальновідомі.

3. *Le Monde, Le Figaro, Libération, L'Express, Les Échos, Times Magazine, Courrier international* - «Монд», «Фігаро», «Ліберасьон», «Експрес», «Лез Еко», «Тайм Магазін», «Курьє Інтернасьональ»: «*Plusieurs journaux, en fait : Le Monde, Le Figaro, Libération et, une fois la semaine, L'Express, Les Échos, Times Magazine et Courrier international.*» [2, с. 75] – «Власне, багато газет: «Монд», «Фігаро», «Ліберасьон» та раз на тиждень «Експрес», «Лез Еко», «Тайм Магазін» та «Курьє Інтернасьональ».» [1, с. 92];
4. *Goulag – ГУЛАГ*: «...*et qui proteste avec vigueur qu'on n'est pas au goulag...*» [2, с. 109] – «...*a зараз протестує, мовляв, тут не ГУЛАГ...*» [1, с. 135];

ГУЛАГ – це акронім, що позначає єдину табірну систему Радянського Союзу. В оригіналі ж *ГУЛАГ* пишеться маленькими літерами – «*goulag*». Вірогідно, таким чином французи показують своє негативне ставлення до цього жахливого явища минулого.

Наявне і використання калькування. Калькування власних назв у перекладі використовують з різних причин. Одна з головних причин - це збереження специфіки власної назви, яка може мати велике значення для культурної ідентичності та ідентифікації певної групи людей. Калькування може бути використане для збереження правильної вимови та написання власної назви, особливо якщо ця назва має складну фонетику або графіку в мові перекладу. Наведемо декілька прикладів:

1. *L'élégance du hérisson* – Елегантна їжачиха

Використання калькування прослідковується з самого початку – у назві самого роману [25, с. 44-46]. Ще одним варіантом перекладу, крім того, що використала Є. Кононенко, міг би бути «*Елегантність їжачка*». На нашу думку, перейменування «*Елегантності їжачка*» на «*Елегантну їжачиху*» змінює акценти, що відводить увагу читача від пошуку краси до вахтерки мадам Мішель, яка має нещасну жіночу долю, зміщуючи фокус сприйняття.

2. ***Normale sup – Нормаль Сюп Ер***: «*Il fait Normale sup comme elle, mais en maths.*» [2, с. 93] – «*Він вчиться в Нормаль Сюп Ер, як і моя сестра, тільки на математиці.*» [1, с. 115].

Варто зазначити, що Нормаль Сюп Ер – це Вища нормальна школа у Парижі, що є одним з найпрестижніших учбових закладів у Франції. Перекладачка намагалась передати культурну ідентичність французького університету, хоча ми не вважаємо її переклад доцільним. Для пересічного читача переклад поданої власної назви не буде зрозумілим, тоді як Вища нормальна школа здається більш підходящим варіантом (у випадку, якщо перекладач зробить примітку із поясненням).

3. ***Dark Vador – Дарт Вейдер***: «*Recevant du livreur sept boîtes de caviar Petrossian, elle respirait comme Dark Vador.*» [2, с. 48] – «*Прийнявши від посланця сім банок кав'яру від Петросяна, вони дихає, ніби Дарт Вейдер із «Зоряних воєн».*» [1, с. 60];

Французький варіант звучання дещо різниться від українського. Це все тому, що самі французи визнають, що не можуть вимовити англійське «*Darth*» і «*Vader*» разом. Саме тому було прийняте рішення замінити «*Darth*» на «*Dark*», а «*Vader*» на «*Vador*». Тим не менше, при перекладі Євгенія Кононенко використала всесвітньо відоме ім'я «*Дарт Вейдер*», що більше схоже на англійську версію, ніж на французьку.

4. ***Dongo, Fabrice del – Донго дель Фабриціо***: «*Le précédent s'appelait Dongo parce que Fabrice del.*» [2, с. 55] – «*Попередньо його звали Донго на честь дель Фабриціо.*» [1, с. 67];

У більшості португаломовних та іспаномовних районах світу люди живають частку «дель» у прізвищах для позначення шляхетного роду. Зазвичай перекладачі не мають труднощів із перекладом цієї частки, що і очевидно із прикладу.

5. *Blade Runner* - «Той, хто біжить по лезу»: «*Je tiens Blade Runner pour un chef-d'œuvre de la distraction haut de gamme.*» [2, с. 56] – «Я сприймала «Того, хто біжить по лезу» як шедевр розважального кіно.» [1, с. 69].

Назву вище перекладено із англійської мови, оскільки фільм «Той, хто біжить по лезу» - це американський фільм. Зберігаючи специфіку стрічки, авторка вирішила в оригіналі не перекладати цю назву на французьку.

6. *Mme Maigre* – мадам Худа: «*Mais le rose et Mme Maigre, c'est un peu comme la confiture et les cochons.*» [2, с. 133] – «Але на мадам Худа - то колір конфітюру або поросяти.» [1, с. 164].

У романі М. Барбері вчителька має ім'я «*Mme Maigre*» («*maigre*» – «худий, пісний»). Деякі українські перекладачі не надто вдало переклали ім'я як «Мадам Тонк», намагаючись зберегти первинне значення прикметника. Ми вважаємо запропонований варіант «мадам Худа» більш доцільним з причин милозвучності.

Крім того, у романі «Елегантна їжачиха» ми віднайшли кальковані промовисті власні назви, що дуже схожі за своєю структурою. Перелічимо кілька з них:

1. *monsieur-je-suis-le-père-d'un-crétin* – пан Я-є-батьком-кретина: «*Et de trois, certaines des règles énoncées par monsieur-je-suis-le-père-d'un-crétin étaient fausses.*» [2, с. 95] – «*I по-третє, правила, як їх пояснював пан Я-є-батьком-кретина, є невірними.*» [1, с. 117].

Семантичне значення цього оніму в контексті передає негативне ставлення до пана та вказує на його нездатність або некомпетентність у поясненні правил. Власна назва містить в собі термін «кретин», що вживається для позначення недоумка або ідіота, тобто особи, що має «недалекі» розумові здібності. Використання такого оніму у контексті підсилює образливий тон висловлювання та свідчить про негативне ставлення Паломи до цієї особи.

2. *monsieur-j'ai-mis-au-monde-une-pustule* – пан Я-народив-прища: «*Alors quand monsieur-j'ai-mis-au-monde-une-pustule a dit...*» [2, с. 95] – «Тож коли пан Я-народив-прища сказав...» [1, с. 117].

Онім, вжитий в цьому контексті, має гумористичний та іронічний відтінок. Загальне семантичне значення власної назви «пан Я-народив-прища» позначає особу, яка відзначається занадто високим рівнем самовпевненості або навіть натякає на надмірну самовдоволеність.

3. *monsieur-pardonnez-moi-je-ne-savais-pas-ce-que-je-faisais* – пан *Перепрошую-я-не-знаю-що-роблю*: «*Mais monsieur-pardonnez-moi-je-ne-savais-pas-ce-que-jefaisais s'est obstiné d'un air mauvais...*» [2, с. 95] – «Але пан *Перепрошую-я-не-знаю-що-роблю* вперся рогами...» [1, с. 117].

Подана промовиста назва передає ідею нездатності або невпевненості особи в розумінні чи виконанні певної дії. Палома вважає названого чоловіка недостатньо розумним, щоб приймати якісь адекватні рішення.

4. *madame-je-suis-pourtant-payée-pour-vous-l'enseigner* - Мадам Мені-*платять-за-те-що-я-вас-вчу*: «*Vous devriez le savoir*», a répondu *madame-je-suis-pourtant-payée-pour-vous-l'enseigner.*» [2, с. 115] – «Ви повинні це знати», - відповіла *мадам Мені-платять-за-те-що-я-вас-вчу.*» [1, с. 166].

Ми вважаємо, що поданий вище онім був вжитий задля того, щоб показати справжній мотив викладання згаданої вчительки. Єдине, що її тримає у школи, це гроші. В неї немає ні сил, ні бажання, ні мотивація вдосконалювати свої професійні навички. Крім того, з контексту видно, що ставлення мадам до учнів є досить поверхневим.

5. *Monsieur le congelé sur place* – Мсьє Приморожений: «*Écoute-moi bien, Monsieur le congelé sur place, on va passer un petit marché toi et moi.*» [2, с. 181] – «Послухайте мене, *Мсьє Приморожений*, нам з вами варто порозумітися» [1, с. 225].

Так, ми дійшли висновку, що під час перекладу промовистих назв потрібно зберігати їх первинне значення, а також враховувати культурні та мовні особливості між оригінальною та цільовою мовами. Також перекладач повинен зрозуміти контекст, у якому вживається онім, щоб точно передати його значення.

Перелічені оніми за ступенем новизни є абсолютними кальками (якщо брати власну назву повністю). Цікаво, що якщо розділити ці оніми на структурні частини, то отримаємо всім зрозумілі слова. У поєднанні ж ці слова мають інше семантичне значення – Мюріель Барбері використовує їх, щоб іронічно висміяти характери та поведінку героїв. Промовисті назви дуже гармонічно вписуються в розділ, де вони використані. Дванадцятирічна Палома бачить світ саме таким – безсенсовним, гидким, безнадійним і підкреслює це за допомогою вигаданих власних назв.

2.5 Переклад реалій

Переклад реалій є одним з найскладніших аспектів перекладу, оскільки ці терміни відображають предмети, явища, культурні особливості та інші реалії, що існують тільки в певній країні чи культурному середовищі. Для успішного перекладу реалій потрібно мати глибокі знання про культуру, традиції та історію і країни оригінального тексту і країни перекладу. Перекладач повинен вміти знайти аналоги термінів, які будуть зрозумілі читачу іншої культури.

У романі, що ми досліджуємо, Мюріель Барбері широко використовує реалії, зокрема японські. Наведемо декілька прикладів таких реалій, що перекладені за допомогою відповідників-запозичень:

1. *un seppuku* – *сепуку* (японське ритуальне самогубство шляхом розрізання живота мечем): «*Mon côté japonais penche évidemment pour le seppuku.* » [2, с. 13] – «*Моя японська жилка, вочевидь, веде мене до сепуку, харакірі.*» [1, с. 164];

Одна з головних героїнь, Палома Жосс вирішила накласти на себе руки через те, що у свої дванадцять так і не змогла знайти сенс життя. З контексту

видно, що Палома прив'язує це до культури Японії, яка їй була дуже до вподоби. Перекладачка майстерно відтворила японську реалію без будь-яких лексичних втрат. Те саме можемо спостерігати і в наступних прикладах.

2. *un manga* – *манга* (комікс у японському стилі): «*J'ai l'espoir, dans quelques mois, de pouvoir lire mes mangas préférés dans le texte.*» [2, с. 13] – «*Сподіваюся, за кілька місяців зможу читати свої улюблені манга, японські комікси.*» [1, с. 18];

3. *un hokku, un tanka* – *хоку* (японський неримований філософський тривірш), *танка* (японський неримований філософський вірш з п'яти рядків): «*...cette pensée profonde doit être formulée sous la forme d'un petit poème à la japonaise : d'un hokku (trois vers) ou d'un tanka (cinq vers).*» [2, с. 14] – «*...ця глибока думка має бути висловлена у формі маленької поезії в японському стилі - хоку (тривірш) або танка (п'ять рядків).*» [1, с. 19];

Хоку і танка відображають сутність життя через здатність виразити емоції та сприйняття. Ці поетичні жанри фокусуються на маленьких деталях життя. Вони нагадують нам про те, що прості речі мають в собі красу, а емоції можуть бути передані навіть у найкоротших висловах. Євгенія Кононенко не адаптувала назви цих жанрів при перекладі, а використала запозичення. Вважаємо такий переклад доцільним і адекватним. Варто зазначити, що авторка роману пояснювала значення реалій у дужках, а перекладачка вміло це відтворила у перекладі.

4. *l'azuki* – *азукі* (японська назва квасолі): «*On dirait du flan d'azuki.*» [2, с. 83] – «*Майже як крем азукі.*» [1, с. 102];

У цьому випадку ми помітили перекладацьку неточність (генералізацію значення). «*Le flan d'azuki*» - це крем-суп з квасолі. В перекладі відтворено лише слово «крем». Насправді ж це може заплутати українського читача, оскільки в українській мові слово «крем» - багатозначне, а така страва, як «крем-суп із квасолі» досить нерозповсюджена. Щоб було зрозуміло, про який саме «крем»

йдеться, Є. Кононенко необхідно було зробити уточнення у перекладі або перекладацьку примітку.

5. **wabi – вабі** (естетичний принцип простоти в Японії): «*Je ne sais pas bien ce que cela veut dire mais cette reliure est incontestablement wabi.* » [2, с. 142] – «Я не знаю, що б це могло означати, але ця палітурка, безсумнівно, вабі.» [1, с. 174];

Зауважимо, що у цьому прикладі «вабі» можна було замінити синонімами «привабливий», «естетичний». Тим не менш, перекладачка вирішила залишити реалію у своїй оригінальній формі. Цікаво, що японське «вабі» має схожий корінь із українським «вабити, приваблювати», тому неважко здогадатися що це може означати.

6. **un sumo – чемпіон сумо** (японський вид єдиноборства): «*On dirait un sumo!*» [2, с. 234] – «*Чемпіон сумо!*» [1, с. 288].

Варто звернути увагу, що в наведеному прикладі «un sumo» можна було перекласти українським відповідником «сумоїст». Тим не менш, обраний відповідник дозволив зберегти експресивний акцент у реченні.

Крім японських реалій в романі можна зустріти низку реалій інших культур та народів, що перекладені запозиченнями, наприклад:

1. **un haka – хака** (маорійський ритуал, що поєднує в собі танець, спів і своєрідну міміку): «*Ma chérie, apporte-moi du saucisson s'il te plaît, je ne veux pas rater le haka.* » [2, с. 24] – «*Деточко, принеси-но, будь ласка, ковбаски, я не хочу прогавити хаку.*» [1, с. 31];
2. **le sabayon – сабайон** (традиційний італійський рецепт із додаванням білого вина): «*Le sabayon, c'est l'emblème de la cuisine française...*» [2, с. 77] – «*Сабайон - це емблема французької кухні...*» [1, с. 94];

Цікаво, що сабайон вважається десертом італійської кухні, тоді як деякі французи присвоюють сабайону своє походження. В оригіналі твору Мюріель

Барбері притримується думки, що цей десерт все ж таки є емблемою французької кухні, що і дослівно відтворено у перекладі.

3. *le go – go* (стародавня стратегічна настільна гра для двох гравців, яка походить з Китаю): «*Comment, vous ne connaissez pas le go, ce fantastique jeu japonais?* » [2, с. 94] – «*Як, ви не знаєте го, фантастичну японську гру?*» [1, с. 116];

Щодо цього прикладу, існує теж декілька думок з приводу того, звідки походить гра го. Вважається, що ця гра виникла у Китаї, однак розквіту свого досягла саме у Японії, тому дехто і вважає її японською грою. Авторка називає го грою японською, що і відтворено у перекладі без змін.

4. *des madeleines – мадленки* (французьке бісквітне печиво): «*Alors ? réitère-t-elle sans attendre en me tendant des madeleines dans un petit panier rond en osier.*» [2, с. 231] – «*Ну то? – повторює вона , простягаючи мені мадленки в круглій плетеній тарілці*» [1, с. 284];

5. *le gloutof – глутоф* (ельзаський пиріг): «*Vendredi soir, je vais vous faire un gloutof, déclare-t-elle après un court laps de réflexion.* » [2, с. 231] – «*У п'ятницю ввечері я принесу вам глутоф, - оголошує вона, подумавши якусь мить.* » [1, с. 285].

Як можна було помітити, французькі реалії теж гармонічно вписуються у контекст твору, оскільки роман описує життя саме французької «верхівки».

У наступних прикладах представлений переклад реалій за допомогою відповідників-аналогів. Оскільки в різних мовах не всі реалії можуть бути перекладеними прямими відповідниками, перекладачка намагалась віднайти якнайближчі за значенням одиниці у цільовій мові.

1. *le potau-feu, la soupe aux choux ou le cassoulet des familles – тушкована яловичина, капуста* (традиційна українська страва, що готується на основі квашеної капусти), *боби по-домашньому*: «*... le vestibule de l'immeuble doit sentir le potau-feu, la soupe aux choux ou le cassoulet des*

familles.» [2, с. 7] – «... у під'їзді має пахнути тушкованою яловичиною, купусняком і бобами по-домашньому.» [1, с. 11].

2.6 Переклад політичних, біологічних та медичних термінів

Переклад термінів є однією з найскладніших та найважливіших задач у перекладознавстві. У сучасному світі, де міжнародна співпраця та обмін інформацією зростають швидкими темпами, точний та зрозумілий переклад термінології стає ключовим фактором успіху в багатьох сферах діяльності, таких як наука, технології, медицина, право, бізнес та інші.

Переклад термінів вимагає від перекладача не лише досконале знання двох мов, але й глибоке розуміння специфіки та контексту, в якому використовуються ці терміни. Оскільки терміни мають точні й унікальні значення в певній науковій, технічній або професійній галузі, їх правильний переклад є основою для збереження інформаційної точності та передачі спеціалізованих знань між мовами.

Використання термінів у художній літературі відіграє особливу роль у створенні образності, атмосфери та глибини твору. Терміни, що використовуються в літературних творах, можуть належати до різних сфер знання, таких як природознавство, мистецтво, історія, філософія, музика та багато інших. При аналізі перекладу термінології, використаної у романі «Елегантна їжачиха», ми помітили часте використання філософських, медичних та біологічних термінів.

Відомо, що існують такі способи перекладу термінів: транскодування, калькування, описовий переклад та примітки. Наведемо та проаналізуємо кілька прикладів використання калькування при перекладі:

1. *une dysphonie* – **дисфонія** (функціональний розлад голосоутворення):
«*Direz bien le bonjour à votre maman, je marmonne en lui fermant la porte au nez et en espérant que la dysphonie des deux phrases sera recouverte...*» [2, с. 6] – «*Вітайте вашу матусю, - мурмочу я, зачиняючи двері просто перед*

його носом і сподіваючись, що дисфонію двох речень буде заглушено...» [1, с. 9].

У цьому випадку, французький термін «*dysphonie*» був калькований на українську мову як «дисфонія». Зберігаючи структуру та форму слова, при перекладі відповідник змінив свій фонетичний склад під впливом української мови.

2. *une cystite idiopathique interstitielle* – **ідіопатичний інтерстиціальний цистит** (хронічне неінфекційне запалення сечового міхура): «*Elle a une cystite idiopathique interstitielle.*» [2, с. 99] – «У неї ідіопатичний інтерстиціальний цистит.» [1, с. 122].

Переклад поданого терміну можна вважати перекладом з використанням калькування. Термін «*cystite*» в перекладі означає «**цистит**», що є запальним захворюванням сечового міхура. «*Idiopathique*» означає «**ідіопатичний**», що вказує на невідому або невстановлену причину циститу. «*Interstitielle*» означає «**інтерстиціальний**», що вказує на захворювання, що впливає на міжклітинний простір. При перекладі була збережена термінологічна точність, структура та частково форма оригінального терміну.

3. *Alzheimer* – **Альцгеймер** (хвороба, що спричиняє погіршення пам'яті та розумових здібностей): «*Alzheimer*», *a dit Colombe d'un air docte – sans rire!*» [2, с. 109] – «Альцгеймер», *сказала Коломба, як той доктор - без сміху!*» [1, с. 134].

Термін «*Alzheimer*» використовується на позначення хвороби, нейродегенеративного розладу, який отримав свою назву на честь німецького лікаря Алоїса Альцгеймера. При перекладі терміну з французької мови на українську, використовується калькування, тобто відтворення структури та форми оригінального слова. Цей відповідник широко використовується у світовій медичній термінології.

4. *la phénoménologie transcendantale* - **трансцендентальна феноменологія** (вчення про свідомість, досвід та явища, що відбуваються у свідомості): «*Mais il appert tout aussi vite que dominer son Descartes et son Kant n'ouvre pas pour autant les portes d'accès à la phénoménologie transcendantale.*» [2, с. 39] – «*Але в тут впливає те, що ні Декарт, ні Кант самі по собі не відкривають дорогу до трансцендентальної феноменології.*» [1, с. 49].

Трансцендентальна феноменологія - це філософська методологія та напрямок, розвинений німецьким філософом Едмундом Гуссерлем на початку 20 століття. Оскільки поданий французький термін вже має традиційну назву, що відома у всьому світі, перекладачка роману її використала. Так, спосіб перекладу цього терміну – калькування.

Ми помітили і використання транскодування у перекладі, наприклад:

1. *des primates* – **примати** (працентарні ссавці, до яких належать мавпи, напівмавпи та люди): «*En primates que nous sommes, l'essentiel de notre activité consiste à maintenir et entretenir notre territoire ...*» [2, с. 80] – «*Для приматів, якими ми є, сутність нашої діяльності полягає в тому, щоб підтримувати і утримувати нашу територію...*» [1, с. 98].

У цьому прикладі можна спостерігати транскрибування. Фонетична структура повністю відтворення при перекладі.

Щодо філософських понять і термінів, роман містить величезну кількість схожих за структурою (суфікс *-isme*), проте відмінних за семантичним значенням, слів: еkleктизм, синкретизм, фрейдизм, стоїцизм, і т.д. Розглянемо декілька прикладів:

1. *le syncrétisme* - **синкретизм** (поєднання або злиття різних ідей, підходів, віровчень або культурних традицій у єдину систему): «*Étudiant l'évolution des pratiques culturelles d'intellectuels autrefois baignés de haute éducation du lever au coucher et désormais pôles de syncrétisme par où la frontière entre la vraie et la fausse culture se trouvait irrémédiablement brouillée...*» [2, с. 60] –

«Вивчаючи еволюцію культурних практик інтелектуалів, які раніше занурювалися у вищу освіту зранку до вечора, а нині у полюси синкретизму, за допомогою яких межі між справжньою і фальшивою культурами безповоротно сплуталися...» [1, с. 74].

За допомогою транскодування Євгенія Кононенко змогла достатньо точно відобразити основну суть поняття. Еквівалент зберігає звукову та семантичну подібність між оригінальним французьким терміном і його українським відповідником. Те саме можемо спостерігати і в наступному прикладі:

2. *le freudisme - фрейдизм* (теорія психоаналізу Зигмунда Фрейда): «*Mme de Broglie a eu droit à un cours entier sur le freudisme...*» [2, с. 120] – «*Мадам де Броглі прослухала повний курс фрейдизму...*» [1, с. 148].

Крім того, ми знайшли ще одну групу термінів, подібних за структурою (суфікси *-iste, -teur*). Розглянемо їх в контексті роману:

1. *les syndicalistes, les individualistes, les progressistes, les conservateurs - синдикалісти, індивідуалісти, прогресисти, консерватори* (прибічники економічних та політичних концепцій): «*Exit les riches et les pauvres, les penseurs, les chercheurs, les décideurs, les esclaves, les gentils et les méchants, les créatifs et les consciencieux, les syndicalistes et les individualistes, les progressistes et les conservateurs...*» [2, с. 81] – «*Помрут багаті й бідні, мислителі, дослідники, розпорядники, раби, люди милі та негідники, творці й сумлінні виконавці, синдикалісти та індивідуалісти, прогресисти й консерватори...*» [1, с. 100].

Термін «*les syndicalistes*» перекладається як «*синдикалісти*», що позначає членів профспілок або тих, хто підтримує принципи синдикалізму. «*Les individualistes*» перекладається як «*індивідуалісти*», вказуючи на тих, хто підтримує індивідуальну свободу і самостійність. «*Les progressistes*» перекладається як «*прогресисти*», що описує тих, хто прагне до прогресу, суспільних змін і нововведень. Нарешті, «*les conservateurs*» перекладається як

«консерватори», що означає тих, хто виступає за збереження традицій і старих цінностей. Перелічені терміни перекладені з французької мови на українську мову без зміни форми чи значення.

Не оминула Євгенія Кононенко і описовий переклад:

1. *L'attaque de panique – стан перманентної паніки* (панічна атака - раптове відчуття страху або тривоги): «...*le reste du genre animal s'en va sombrer dans l'attaque de panique.*» [2, с. 99] – «...*всі інші домашні тварини мали б тоді взагалі перебувати у стані перманентної паніки.*» [1, с. 123].

У перекладі зберігається загальна суть оригінального терміну «*l'attaque de panique*». Однак, в українському перекладі використовується словосполучення «*стан перманентної паніки*», щоб передати постійний, тривалий характер панічних атак. На нашу думку, використання такого відповідника не є дуже вдалим, оскільки особливістю панічних атак є саме їх раптовий, неочікуваний характер. Так, еквівалент «*панічна атака*» можна вважати більш точним.

2. *MLF (medial longitudinal fasciculus) – фізіологія мозку* (медіальний поздовжній пучок – пучок, що містить волокна, завдяки яким при рухаються очі, кінцівки і голова): «...*émaille de quelques références au MLF et à la laïcité de l'enseignement français.*» [2, с. 120] – «...*розцятковані посиланнями на фізіологію мозку та світськість французької освіти.*» [1, с. 148].

Поданий термін переклали досить узагальнено, не вдаючись ні в які подробиці. Оскільки пересічному читачу термін «*поздовжній медіальний пучок*», найімовірніше, невідомий, Є. Кононенко вирішила використати в художньому перекладі саме відповідник «*фізіологія мозку*». Тим не менш, важливо зазначити, що оригінальний термін можливо було перекласти за допомогою калькування, тобто використати загальноприйнятту назву цього органу, а внизу сторінки зробити примітку із розшифруванням терміну.

Розглянемо також цікавий приклад, де перекладачка намагалась знайти адекватний аналог французькому терміну.

1. *une démente (qui souffre de démence) – олигофрен* (людина, що має психічне та розумове недорозвинення): «*Je vous garantis pourtant qu'il n'y a rien d'épicurien à prendre trois douches par jour et à crier comme une démente...*» [2, с. 69] – «*А я даю вам слово, епікурейці не приймають по три душі на добу й не кричать як олигофрени...*» [1, с. 84].

Ми вважаємо, що обраний відповідник неточно передає значення оригінального терміну, оскільки існує різниця між поняттям «*олигофрен*» та «*хворий на деменцію*». Олігофренія – це вроджене захворювання, тобто відсталість у розумовому та психічному розвитку дитини очевидна ще з народження. На відміну від олигофренії, під деменцією розуміють набуту загальну психічну відсталість у розвитку. Так, термін «*хворий на деменцію*» точніше б передавав первинне значення оригінального тексту. Тим не менш, оскільки читачі без медичної освіти (а їх більшість) навряд чи б помітили різницю у контексті, вживання терміну «*олигофрен*» теж можливе.

Висновки до розділу 2

У другому розділі нашої роботи ми досліджували переклад Євгенії Кононенко, а у разі, коли вважали, що перекладачка використала недоцільний відповідник - намагались зрозуміти та пояснити, чим був зумовлений вибір перекладачкою того чи іншого відповідника і пропонували альтернативні або більш оптимальні, на нашу думку, варіанти перекладу. Проаналізувавши український переклад знижених розмовних одиниць, ми дійшли висновку, що підібрані перекладачем відповідники достатньо експресивні у порівнянні з оригінальними лексемами й більшою мірою передають можливі нюанси та відтінки значень. Тим не менш, вжиті відповідники можуть іноді послаблювати, іноді посилювати, а іноді - нівелювати знижене розмовне навантаження одиниці.

Щодо відтворення фразеологізмів та ідіоматичних виразів, при перекладі були використані повні та часткові відповідники, а також цілісне переосмислення. При порівнянні та аналізі перекладу ми не помітили використання однослівних відповідників. Під час перекладу онімичних лексичних одиниць із всіх можливих способів перекладу власних назв, перекладачка здебільшого послуговувалась транскрипцією та калькуванням.

Одним із найбільших викликів у художньому перекладі є переклад реалій, оскільки ці поняття охоплюють об'єкти, явища, культурні особливості та інші реалії, які існують тільки у конкретній країні або культурному контексті. У досліджуваному романі Мюріель Барбері активно використовується ряд реалій, зокрема ті, пов'язані з японською культурою. Так, у цьому дослідженні ми дійшли висновку, що найчастіше Є. Кононенко схилялась до використання запозичень під час переклад реалій, тому що це найшвидший та найзручніший спосіб. Крім того, варто зазначити, що такі запозичення зберігають смисл самої реалії, не втрачаючи своєї культурної вартості.

Під час аналізу перекладу термінології, використаної у романі , було виявлено часте використання філософських, медичних та біологічних термінів. Так, перекладачка використала такі способи відтворення термінів у художньому тексті: транскодування, калькування та описовий переклад. В більшості випадків при перекладі термінів семантичне значення слів, форма та структура не втрачались.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження ми проаналізували різні способи перекладу на українську мову французької зниженої розмовної лексики, фразеологізмів, власних назв, реалій та термінів. На матеріалі роману «Елегантна їжачиха» Мюріель Барбері, ми змогли відстежити застосування цих способів на практиці.

Так, при аналізі перекладу французьких розмовних одиниць ми виявили чотири критерії пошуку відповідників: 1) узгодженість інтенсивності лайливих слів, 2) врахування семантико-морфологічних особливостей, 3) частота вживання лайливого слова та 4) відповідність стилістичного забарвлення, а також використали класифікацію відповідників за способом і технікою – це прями та синонімічні відповідники, гіпо-гіперонімічні відповідники, дескриптивні відповідники, а також функціональні та prestaційні відповідники.

Наступні лексичні одиниці, які ми проаналізували, це фразеологізми та ідіоматичні вирази. В результаті огляду досліджень, ми змогли окреслити основні вимоги, які треба відтворювати в перекладі – це смисл, емоційно-експресивне забарвлення та приналежність до певного стилю. Крім того, ми виокремили 4 основні способи перекладу образних ідіоматичних виразів та фразеологізмів: 1) із повним збереженням образності, 2) з частковою заміною образності, 3) з повною заміною образності та 4) з повним зняттям образності.

Ми вважаємо, що перекладачка успішно обрала відповідники, які відображають можливі нюанси та відтінки значень і є достатньо виразними у порівнянні з оригінальними лексемами. Тим не менш, вжиті відповідники іноді послаблюють, іноді посилюють, а іноді нівелюють знижене розмовне навантаження одиниці, тому стверджувати, що перекладачка абсолютно точно передала авторську ідею не можна, оскільки це часто неможливо.

Спираючись на роботи багатьох науковців, ми визначили основні прийоми перекладу фразеологізмів та ідіоматичних виразів: 1) вживання абсолютного фразеологічного еквівалента, 2) вживання неповного (відносного) еквівалента, 3)

аналогова заміна (наближений переклад) або цілісне переосмислення, а також однослівний відповідник (переклад одним або декількома словами). З огляду на наведені приклади, ми дійшли висновку що при перекладі були використані повні та часткові відповідники, а також цілісне переосмислення. При порівнянні та аналізі перекладу ми не помітили використання однослівних відповідників.

Досліджуючи ономастичні реалії у романі Мюріель Барбері, ми визначили, що найбільшу кількість складали антропоніми та власні назви історичних постатей. На основі аналізу вибраних лексичних одиниць, ми класифікували такі способи перекладу власних назв: транслітерацію, транскрипцію, транспозицію та калькування. Лінгвісти, окрім описаних вище способів перекладу, виділяють також напівкалькування, функціональну заміну (уподібнення) та створення неологізму. Ми зробили висновок, що із всіх можливих способів перекладу власних назв, перекладачка здебільшого послуговувалась транскрипцією та калькуванням.

Що ж стосується реалій, на нашу думку, найповнішою є класифікація Влахова та Флоріна, яка розглядає реалії з різних точок зору. За основу ми взяли також таку класифікацію перекладацьких відповідників: транскодування, калькування, описовий, наближений та трансформаційний переклад. Так, у цьому дослідженні ми дійшли висновку, що найчастіше Є. Кононенко схилялась до використання запозичень під час переклад реалій, тому що це найшвидший та найзручніший спосіб.

Наостанок ми розглянули проблеми перекладу та способи передачі термінології в українському перекладі. Також, ми окреслили декілька способів перекладу термінів: транскодування, калькування та описовий переклад. В більшості випадків при перекладі термінів семантичне значення слів, форма та структура не втрачались.

Так, у ході роботи було проведено аналіз різних способів перекладу вибраних лексичних одиниць із французької мови на українську. Аналіз

матеріалу свідчить про те, що художній переклад вимагає творчого підходу та глибокого розуміння художнього тексту. Перекладач повинен бути вільним у володінні мовою перекладу, використовувати лексичні та стилістичні засоби, щоб забезпечити потрібну експресію та емоційну збагаченість тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н.М. Реалія як об'єкт досліджень вітчизняних та зарубіжних перекладознавців / Наталія Абабілова, Ірина Усаченко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Мовознавство. - 2017. - Вип. 2(28). - С. 4–9.
2. Абабілова Н.М. Особливості перекладу термінів українською мовою / Н. М. Абабілова, В. Л. Білокамінська // Молодий вчений. - 2015. - № 2(6). - С. 126-128. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_2\(6\)_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_2(6)_33).
3. Абдрахманова О.Р. Проблемы переводимости стилистически сниженной лексики в художественном тексте: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Абдрахманова Ольга Рамильевна. – Челябинск, 2006. 228 с.
4. Алимов В.В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации. – Изд. 2. – М.: Едиториал УРСС, 2004. 160 с.
5. Білас А.А. До питання перекладу одиниць зниженого розмовного мовлення. Мова і культура. 2013. № 16. Т. 4. С. 415–422.
6. Білас А.А. Операційний інструментарій перекладу французької зниженої розмовної лексики. Науковий вісник Чернівецького університету. Серія романо-слов'янський дискурс. № 645. С. 65–69.
7. Виноградов В.С. Перевод: Общие и лексические вопросы. - 2-е изд. – М.: КДУ, 2004. – 240 с.
8. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Реалии / Сергей Влахов, Сидер Флорин // Мастерство перевода: [сб. статей]. – М.: Сов. писатель, 1970. – 352 с.
9. Гаврилів О. Переклад лайливих слів: місія (не)здійсненна? URL: <https://everest-center.com/pereklad-lajlivih-sliv/>
10. Грицай І.С. Сучасні підходи до вивчення неологізмів [Електронний ресурс] / І.С. Грицай. – URL: <http://www.kamts1.kpi.ua/node/1010>.

11. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою) / Р. П. Зорівчак. – Л.: Вид-во Львів. ун-ту, 1989. – 216 с.
12. Ковтун О., Помазан О. Власне ім'я у художньому творі як перекладацька проблема. Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. Вінниця, 2016. 58 с.
13. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ, Юніверс, 2003. 164 с.
14. Опанасюк В.В. Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету іноземної філології та соціальних комунікацій, м. Суми, 19-20 квітня 2013 р.—Ч.1. — 454 с.
15. Подорожна К. Ю. Проблема класифікації реалій та виокремлення історизмів у ній / К. Ю. Подорожна // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. - 2014. - Вип. 2. - С. 272-276. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2014_2_55.
16. Полюк І.С. Особливості перекладу текстів різних стилів. Французька мова / І.С. Полюк, Л.В. Бондар. – К.: НТУУ «КПІ», 2011. – 396 с.
17. Уманець Я. В. Засоби перекладу англійських антропонімів українською (за творами Моема) / Я. В. Уманець // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9: Сучасні тенденції розвитку мов. - 2013. - Вип. 10. - С. 260-265. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_9_2013_10_46.
18. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. Київ: Либідь, 2007. 248 с.
19. Чередниченко О. І. Український переклад: з минулого у сьогодення / О. І. Чередниченко // Літературна мова у просторі національної культури. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2004. – С. 88-97.
20. Bovsunivska T. Filososfs'ki markery buttia v romani Miuriel' Barberi „Elehantna izhachykhall [Philosophical Markers of Being in the Novel —Elegant Hedgehog| by

Muriel Barbery]. *Pytannia literaturoznavstva*, 2013, no. 87, pp. 302–310. (in Ukrainian).

21. Smouchtchynska I. *Lexicologie française*. – K.: Ed. D. Burago, 2015. – p. 600.

22. Tcherednitchenko A. I. *Théorie et pratique de la traduction: le français / A. I. Tcherednitchenko, Y. G. Koval*. – K.: Lybid, 1991. – 303 p.

ЕЛЕКТРОННІ ДЖЕРЕЛА

23. Дракула, бойчукісти й прибиральниця з філфаку. Огляд книжкових новинок. 2010. URL: https://texty.org.ua/articles/20568/Drakula_bojchukisty_j_prybyralnyca_z_filfaku_Oglad-20568/

24. Славінська І. Книжки квітня: новий «Декамерон», провінційний театр і елегантна їжачиха. *Українська правда*. 2010. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2010/04/29/47849/>

25. Якимчук Л. Євгенія Кононенко: «Критикувати політиків — це... найдешевший спосіб здобути популярність». *Український журнал*. 2011. С. 44-46. URL: <http://ukrzurnal.eu/ukr.archive.html/1160/>

26. Aïssaoui, Mohammed. *Le charme discret de Muriel Barbery*. *Le Figaro*. 2007. URL: https://www.lefigaro.fr/livres/2007/05/10/03005-20070510ARTFIG90244-le_charme_discret_de_muriel_barbery.php

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

27. Академічний тлумачний словник української мови.[в 11-х т.] / [скл.Іван Костьович Білодід]. – [Т. 10]. – К.: Наукова Думка, 1970-1980. – 1568 с.

28. Словник фразеологічних синонімів. [Електронний документ]. Режим доступу: <http://www.rozum.org.ua/index.php?a=term&d=24&t=546>

29. Словники України та інші ресурси онлайн Українського мовно-інформаційного фонду НАН України [Електронний документ]. Режим доступу: <https://lcorp.ulif.org.ua/LSlist/>

30. Французький національний центр текстових і лексичних ресурсів (Centre national de ressources textuelles et lexicales, CNRTL) [Електронний документ]. URL: <https://www.cnrtl.fr/portail/>
31. Caradec F. Dictionnaire du français argotique et populaire / François Caradec. – Paris: Larousse, 2000. – 297 p.
32. Dictionnaire des abréviations et acronymes en médecine. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.abbreviations.com/category/MEDICAL>.
33. Dictionnaire des expressions idiomatiques (DEI) (M. Ashraf, D. Miannay). – Ed. 7. – P. : Librairie Générale Française, 2016. – p. 414.
34. Larousse. URL: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue>
35. Le Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française / [rédaction dirigée par Alain Rey, Josette Rey-Debove]. – P.: Dictionnaires le Robert, 1992. – 2175 p.
36. L'internaute. URL: <https://www.linternaute.fr/dictionnaire/fr/>
37. Le Robert. URL: <https://www.lerobert.com/>
38. Reverso dictionnaire [Електронний ресурс] – URL: <http://reverso.net>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Барбері М. Елегантна їжачиха: роман / Барбері Мюріель ; перекл. з фр. Євгенії Кононенко. – К. : Нора-Друк, 2010. – 360 с.
2. Barbery, Muriel. 2006. L'élégance du hérisson. Paris: Editions Gallimard, 2006. – p. 291.

RÉSUMÉ

La littérature française a toujours été une source de nouvelles tendances, de mouvements littéraires et de formes qui sont devenus importants pour les littératures d'autres pays. La fiction française contemporaine utilise un nombre croissant d'unités lexicales aux couleurs vives : vocabulaire réduit, néologismes, unités phraséologiques, dialectismes, archaïsmes, latinismes, etc. En raison de la démocratisation des normes sociales et de l'effacement des frontières sociales, la langue française est de plus en plus modernisée et se caractérise donc par une liberté d'expression dans la littérature.

L'actualité de ce travail découle de la nécessité d'examiner le problème contemporain de la reproduction du vocabulaire du roman dans la traduction et les moyens possibles de le résoudre, étant donné que l'œuvre a été analysée de façon limitée du point de vue de la philologie et de la traductologie.

L'objectif de cette étude est d'analyser certaines unités lexicales françaises dans le contexte de la traduction et d'étudier les particularités de la reproduction de ces unités dans la traduction ukrainienne du roman français contemporain " L'élégance du hérisson". L'objectif de l'étude est de résoudre les tâches suivantes :

- étudier la reproduction du vocabulaire familier réduit français dans la traduction, en particulier les vulgarismes ;
- considérer une unité phraséologique comme une unité lexicale et grammaticale, et décrire les particularités de la traduction des unités phraséologiques et des expressions idiomatiques dans le roman ;
- identifier les difficultés et les particularités de la traduction des noms propres ;
- identifier les principales méthodes et moyens de reproduction des réalités dans la traduction ;
- examiner les moyens de traduire les termes (biologiques, politiques et médicaux).

L'objet de l'étude est le vocabulaire français sélectionné (unités parlées réduites, unités phraséologiques, noms propres, réalités, néologismes et termes), et **le sujet de**

L'étude est les particularités de la reproduction de ces unités lexicales dans le discours de fiction.

La base théorique de notre étude est constituée par les travaux de chercheurs tels que O. Cherednychenko, A. Bilas, I. Smushchynska, I. Polyuk, K. Podorozhna, V. Alymov, V. Vinogradov et autres.

Le matériel de cette recherche est le roman de Muriel Barbery « L'élégance du hérisson » et sa traduction ukrainienne, réalisée par Y. Kononenko.

Les méthodes utilisées pour résoudre les problèmes : méthodes d'analyse, de synthèse, d'observation, méthode descriptive, méthode comparative, méthode d'analyse sémantique.

La nouveauté de ce travail réside dans l'étude de la traduction ukrainienne de « L'élégance du hérisson » de Muriel Barbery, qui n'a pas encore été examinée sous l'angle des particularités de la reproduction du vocabulaire réduit, des unités phraséologiques, des noms propres, des réalités, et des termes dans ce roman.

L'importance pratique du travail réside dans le fait que les résultats de l'étude peuvent être utilisés dans les cours pratiques et les séminaires sur la théorie et la pratique de la traduction, dans la compilation de dictionnaires et de manuels, et peuvent servir d'aide aux traducteurs lors de la traduction en ukrainien de textes littéraires français contenant des éléments lexicaux élaborés.

La structure du travail. L'ouvrage se compose d'une introduction, de deux chapitres, de conclusions pour chaque chapitre, de conclusions générales, d'une liste de références et d'une annexe.

Dans le cadre de cette étude, nous avons analysé différentes manières de traduire en ukrainien le vocabulaire familier réduit français, la phraséologie, les noms propres, les réalités, et les termes. En utilisant le roman « L'élégance du hérisson » de Muriel Barbery, nous avons observé et analysé l'application de ces méthodes dans la pratique. Au cours de notre analyse, nous avons utilisé différents dictionnaires, tels que Larousse,

L'Internaute, Dictionnaire des expressions idiomatiques (DEI), Le Robert, et Dictionnaire du français argotique et populaire par François Caradec.

Dans le premier chapitre, nous avons décrit les particularités et les problèmes de la traduction de la fiction. En outre, nous avons défini les éléments lexicaux sélectionnés et, dans certains cas, nous avons fourni des classifications des chercheurs qui se sont penchés sur cette question. Aussi, nous avons attiré l'attention sur les problèmes de traduction des unités lexicales et analysé les facteurs qui influencent la traduction. Nous avons fourni des informations sur les moyens possibles de traduire les éléments lexicaux en nous basant sur le matériel des chercheurs des théories partielles et générales de la traduction.

Dans le deuxième chapitre, nous avons étudié la traduction de Yevheniia Kononenko et, dans les cas où nous pensions que la traductrice avait utilisé un équivalent inapproprié, nous avons argumenté son choix et proposé nos propres options de traduction. Après avoir analysé la traduction ukrainienne des unités familières réduites, nous avons conclu que les équivalents choisis par la traductrice sont assez expressifs par rapport aux lexèmes originaux et qu'ils transmettent davantage les nuances et les nuances de sens possibles. Néanmoins, les équivalents utilisés affaiblissent, renforcent et nivellent parfois la charge familière réduite de l'unité. En ce qui concerne la reproduction de la phraséologie et des expressions idiomatiques, des équivalents absolus et des équivalents relatifs, ainsi qu'une réinterprétation holistique, ont été utilisés dans la traduction. Lors de la comparaison et de l'analyse de la traduction, nous n'avons pas remarqué l'utilisation d'équivalents d'un seul mot. Lors de la traduction ces éléments lexicaux, parmi toutes les manières possibles de traduire les noms propres, le traducteur a principalement eu recours à la transcription.

L'un des plus grands défis de la traduction littéraire est la traduction des réalités, car ces concepts recouvrent des objets, des phénomènes, des caractéristiques culturelles et d'autres réalités qui n'existent que dans un pays ou un contexte culturel particulier. Dans le roman étudié, Muriel Barbery utilise activement un certain nombre de réalités,

en particulier celles liées à la culture japonaise. Ainsi, dans cette étude, nous avons conclu que Y. Kononenko avait le plus souvent tendance à utiliser des emprunts pour traduire les réalités, car c'est le moyen le plus rapide et le plus pratique. En outre, il convient de noter que ces emprunts préservent le sens de la réalité elle-même sans perdre leur valeur culturelle.

L'analyse de la traduction de la terminologie utilisée dans le roman a révélé l'utilisation fréquente de termes philosophiques, médicaux et biologiques. Ainsi, le traducteur a utilisé les méthodes suivantes pour reproduire les termes dans un texte littéraire : le transcodage, le calque, et la traduction descriptive. Dans la plupart des cas, le sens sémantique des mots, leur forme et leur structure n'ont pas été perdus dans la traduction

L'étude a donc analysé les différentes manières de traduire des unités lexicales expressives du français vers l'ukrainien. L'analyse du matériel montre que la traduction littéraire exige une approche créative et une compréhension approfondie du texte littéraire. La maîtrise de la langue est une condition préalable à l'exercice de la profession de traducteur. Le traducteur doit utiliser des moyens lexicaux et stylistiques pour assurer l'expression nécessaire et l'enrichissement émotionnel du texte.

ДОДАТОК: КОРОТКИЙ ГЛОСАРІЙ ПРОАНАЛІЗОВАНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ

Знижена лексика

1. *eructation f* – відриг
2. *crétin m* – кретин
3. *rombière f* – баба
4. *catin f* – хвойда
5. *homme débile f* – дебіл
6. *garce f* – паскуда
7. *feignasse f* – дармоїдка
8. *malabar m* – бевзь
9. *fucking mitre f* – суча митра
10. *cerveaux de praires m pl* – тупоголові дикуни
11. *chien croûtant de pelades m* – облізла собака
12. *Crotte alors!* – Чорт зна, що воно таке!

Фразеологізми

1. *jouer aux gros durs* – гратися в дорослих дурнів
2. *la mémoire de sardines* – пам'ять сардин
3. *passer avec son grand nez arrogant* – йти повз, задираючи свого великого носа
4. *la fil d'Ariane* – нитка Аріадни
5. *manger les mots* – ковтати слова
6. *perdre son short* – губити штани
7. *se courir sur les nerfs* – нерви починають здавати
8. *la vie est une chiienne* – собаче життя
9. *c'est un abysse* – це небо і земля
10. *devenir fou* – прийняти на себе вогонь

11. *une poule devant une montagne de grains* – набалакати сім мішків гречаної вовни
12. *À la bonne heure!* – Хай їм Бог помагає!

Власні назви

1. *Tokyo-Ga* – Токіо-Га
2. *Mariko* - Маріко
3. *Les Broglie, les Arthens, les Josse, les Pallières, les Meurisse, les Rosen, les Saint-Nice, les Badoise* - Брозлі, Артанси, Жосси, Пальєри, Меріси, Розени, Сен-Ніси, Бадуази
4. *Bach, Mauriac, Haendel, Flaubert, John Le Carré, Visconti, Die Hard* - Бах, Моріак, Гендель, Флобер, Джон Ле Карре, Вісконті, Ді Хард
5. *Le Monde, Le Figaro, Libération, L'Express, Les Échos, Times Magazine, Courrier international* - «Монд», «Фігаро», «Ліберасьон», «Експрес», «Лез Еко», «Тайм Магазін», «Курьє Інтернасьональ»
6. *Goulag* – ГУЛАГ
7. *L'élégance du Hérisson* – Елегантна їжачиха
8. *Normale sup* – Нормаль Сьуп Ер
9. *Dark Vador* – Дарт Вейдер
10. *Dongo, Fabrice del* – Донго дель Фабриціо
11. *Blade Runner* - «Той, хто біжить по лезу»
12. *Mme Maigre* – мадам Худа
13. *monsieur-je-suis-le-père-d'un-crétin m* – Пан Я-є-батьком-кретина
14. *monsieur-j'ai-mis-au-monde-une-pustule m* – Пан Я-народив-прища
15. *monsieur-pardonnez-moi-je-ne-savais-pas-ce-que-je-faisais m* – пан Перепрошую-я-не-знаю-що-роблю
16. *madame-je-suis-pourtant-payée-pour-vous-l'enseigner f* - Мадам Мені-платять-за-те-що-я-вас-вчу
17. *monsieur le congelé sur place m* – Мсьє Приморожений

Реалії

1. *serpuki m* – сепуку
2. *manga m* – манга
3. *hokku m, tanka m* – хоку, танка
4. *azuki m* – азукі
5. *wabi* – вабі
6. *suto m* – чемпіон сумо
7. *haka m* – хака
8. *sabayon m* – сабайон
9. *go m* – го
10. *madeleines f pl* – мадленки
11. *gloutof m* – глутоф
12. *potau-feu m, soupe aux choux f, cassoulet des familles m* – тушкована яловичина, капуста, боби по-домашньому

Терміни

1. *dysphonie f* – дисфонія
2. *cystite idiopathique interstitielle f* – ідіопатичний інтерстиціальний цистит
3. *Alzheimer (la maladie) f* – Альцгеймер
4. *phénoménologie transcendantale f* - трансцендентальна феноменологія
5. *primates m pl* – примати
6. *syncretisme m* - синкретизм
7. *freudisme m* - фрейдизм
8. *syndicalistes m pl, individualistes m pl, progressistes m pl, conservateurs m pl*
- синдикалісти, індивідуалісти, прогресисти, консерватори
9. *attaque de panique f* – стан перманентної паніки
10. *MLF (medial longitudinal fasciculus)* – фізіологія мозку
11. *démence f* – олігофрен